

УДК 631.16:658.153

Пеняк Ю.С., к.е.н., доцент[©]*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва***СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Розглянуто суть та необхідність формування раціональної структури джерел оборотних засобів. Проаналізована структура джерел формування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств Харківської області.

Ключові слова: джерела формування оборотних засобів, власні джерела, залучені джерела, позичені джерела, фінансова стійкість.

Постановка проблеми. Перехід сільськогосподарських підприємств до нових форм економічних відносин, що ґрунтується на ринкових методах, зумовлює потребу розв'язання нових завдань, пов'язаних з економічним розвитком підприємства. Адже останніми роками більш ніж 90% підприємств-виробників сільськогосподарської продукції були збитковими і нерентабельними, і залишилися без джерел формування фінансових ресурсів. Тому об'єктивною і невідкладною стала необхідність виведення аграрної реформи на організаційно вищий рівень. Виявити можливості підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання можливо за допомогою раціональної фінансової політики, визначення фінансового стану та оптимальних розмірів оборотних засобів і джерел їх формування.

Визначення джерел формування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств є завжди актуальним, оскільки їх недостатність призводить до неповного фінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних засобів на підприємстві сприяє створенню понаднормативних запасів товарно – матеріальних цінностей, відволіканню оборотних засобів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове і раціональне використання як власних, так і позичених коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукових літературних джерел з даної проблеми показало, що вчені - економісти завжди приділяли багато уваги питанням пов'язаним з фінансовим забезпеченням сільськогосподарських товаровиробників. Нині суттєві пропозиції методичного й практичного характеру з проблем забезпечення оборотними засобами сільськогосподарських підприємств внесли такі відомі вчені дослідники як М.Я. Дем'яненко, П.А. Стецюк, О.В. Ульяновченко, О.Є. Гудзь, В.П. Бечко та деякі інші [1-6]. У своїх працях вони вивчали суть та необхідність раціонального формування джерел оборотних коштів, які мають значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяють досягненню

[©] Пеняк Ю.С., 2011

мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними засобами. Проте, в умовах трансформації економічних відносин багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень з метою пошуку шляхів оптимального їх вирішення.

Метою статті є дослідження складу і структури джерел формування оборотних засобів на прикладі сільськогосподарських підприємств Харківської області.

Виклад основного матеріалу. Принципове значення для оптимального розподілу і використання оборотних засобів має їх поділ за джерелами їх формування. У практиці прийнято розглядати чотири групи оборотних засобів: власні (включаючи і прирівняні до них), позичені, залучені та інші. Так, економічно доцільним є формування оборотних засобів за рахунок власних джерел, оскільки їх наявність забезпечує підприємству оперативну самостійність, хоча разом з тим передбачає відповідальність за найбільш оптимальне їх використання [2].

Використовувати лише власні джерела формування оборотних засобів, виходячи із специфіки сільськогосподарського виробництва, пов'язаної в основному з сезонністю виробництва, недоречно, тому що це сприяє накопиченню в період спаду витрат частини виробничих запасів, готової продукції, які тривалий час не будуть задіяні в процесі виробництва. Це призведе до відволікання з обороту певної частини авансованих оборотних засобів, що негативно вплине на ефективність їх використання [3]. Тому, значна питома вага в складі джерел формування оборотних засобів підприємства належить позиковим і залученим коштам, оскільки, підприємство залучає оборотні засоби у вигляді кредиторської заборгованості, короткострокових кредитів банку та інших кредитів.

Конкретний стан джерел формування оборотних засобів характеризується їх структурою, що дає змогу визначити відносний пріоритет кожного із джерел в їх загальному об'ємі (табл 1).

Таблиця 1

Структура джерел формування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств Харківської області, % (на кінець року)*

Показник	Рік								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Власні і прирівняні джерела, всього	75,0	73,5	69,4	66,9	61,9	64,3	56,8	57,6	57,4
в т.ч. власні	67,5	65,7	58,2	56,2	51,9	54,2	44,2	41,5	40,9
прирівняні	7,5	7,8	11,2	10,7	10,0	10,1	12,6	16,1	16,5
Позичені джерела	2,6	4,2	6,7	5,5	7,8	8,9	15,5	14,5	14,9
Залучені джерела	22,4	22,3	23,9	27,6	30,3	26,8	27,7	27,9	27,7
Всього джерел	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Джерело: розраховано за даними зведеного балансу по сільському господарству Харківської обл.

З даних таблиці видно, що у сільськогосподарських підприємствах Харківської області склалася стійка тенденція до зменшення питомої ваги власних та прирівняних до них джерел і збільшення залучених та позичених. Якщо у 2001 році в структурі джерел формування оборотних засобів власні та прирівняні до них джерела склали 75,0%, то вже в наступні роки відмічається поступове їх зменшення, і у 2007 році їх розмір склав 56,8% до загальної суми джерел, а у 2009 році – 57,4%, що на 17,6% менше ніж в 2001 році. Із зменшенням питомої ваги власних і прирівняних до них джерел відповідно підвищується частка позичених та залучених джерел, відповідно з 2,6% і 22,4% у 2001 році до 14,9 і 27,7% у 2009 році.

Отже, загальна тенденція до зміни джерел формування оборотних засобів свідчить про випереджаючі темпи зростання позичених та залучених засобів над власними (рис.1). Досить тривожним є той факт, коли при загальному зростанні вкладень в оборотні засоби розмір власних джерел знижується. Таке явище має місце впродовж всього досліджуваного періоду.

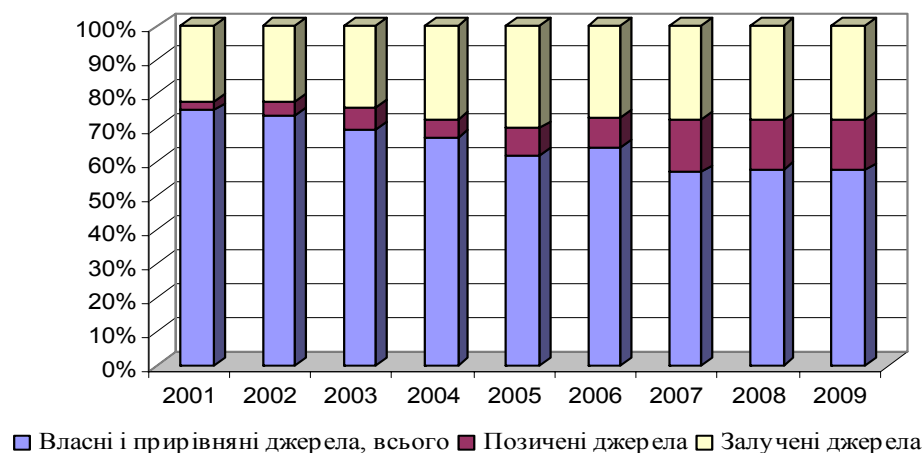

Рис. 1. Структура джерел формування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств Харківської області, % (на кінець року)

Отже, важливе значення в аналізі структури джерел формування оборотних засобів має оцінка раціональності співвідношення власних і позикових засобів. Якщо в процесі своєї виробничо – господарської діяльності підприємство в основному орієнтується на власні джерела, то це призводить до зміцнення його стабільності та підвищення фінансової незалежності. Для банків та інших інвесторів така ситуація є більш надійною, оскільки виключає фінансовий ризик неповернення боргів. Разом з тим підприємства, що обрали таку стратегію фінансування, мають невисокий рівень доходності, оскільки ефективність використання залучених і позикових засобів у більшості випадків більш висока, ніж власних. Якщо головним джерелом формування оборотних засобів на підприємстві є позикові засоби, то виникає загроза різкого зменшення

джерел в наступному періоді, причому як позикових, так і власних, тобто, збільшення частки позикових засобів посилює фінансову нестійкість підприємства та підвищує ступінь його фінансових ризиків.

Висновки. Отже, аналіз структури власних і позикових коштів необхідний для оцінки раціональності формування джерел фінансування діяльності підприємств та його ринкової стійкості. Цей момент дуже важливий, по-перше, для зовнішніх користувачів інформації при вивченні ступеня фінансового ризику; по-друге, для самого підприємства при визначенні перспективного варіанта організації фінансів та розробці фінансової стратегії. Таким чином, вибір відповідних джерел фінансування оборотних засобів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу та рівнем ризику фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

Література

1. Дем'яненко М.Я. Фінанси в період формування ринкових відносин / М.Я.Дем'яненко // Економіка АПК. – 2002. - №2. – С.53-58.
2. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. / П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. - 370 с.
3. Ульянченко О.В. Формування ефективного механізму управління фінансовими ресурсами АПК / О.В.Ульянченко // Економіка АПК. – 2008. - № 1. - С. 71-76.
4. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами в період змін та стабілізації / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2007. - №3. – С.46.
5. Борщ А.Г. Структура фінансового капіталу та ефективність його використання агропромисловими підприємствами / А.Г. Борщ, О.Г. Борщ // Економіка АПК. – 2011. - № 3. С. 51-55.
6. Бечко В.П. Формування джерел оборотних засобів сільськогосподарських підприємств / В.П. Бечко // Економіка АПК і природокористування: Вісн.ХНАУ. – Х., 2006. - №9. – С.44-48.

Summary

Penyak Y.S.

Kharkiv National Agrarian University named V.V.Dokuchaeva

STRUCTURE OF SOURCES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES CURRENT ASSETS

The essence and the necessity of forming a rational structure of the sources of working capital. Analyzed the structure of current sources of agricultural enterprises of Kharkov region.

Key words: *sources of working capital and funds involved sources borrowed sources, financial stability.*

Стаття надійшла до редакції 15.04.2011 р.